

47. Budapest, II. Zsigmond tér 5–7.

RÓ, Á

A beépítésre kerülő terület statikai megerősítése és a régészeti felügyelet mellett az újkori feltöltési rétegek géppel történő leletmentését követően a beruházó megállapodásunk szerint megfelelő minőségű lefedést állított fel, amely két darab, 400 és 350 m² alapterületű, alumíniumvázaz, időjárásálló ponyvával burkolt, hőlégbefűvőkkel fűtött sátorból állt. A sátrakat az ásatás előrehaladtával folyamatosan telepítették a feltárás alatt lévő felületek fölé.

A 2000. január–május között folyó kutatásunkat a terület Ny-i felén 5×5 m-es szelvényekben végeztük, a keleti oldalon a jelentős, 4,5–5 méteres mélység és a geológiai helyzet (a Duna felé erősen lejtett az altalaj) miatt 5 kutatóárkot nyitottunk. A feltárás során videofelvételeket is készítettünk.

A lelőhely a Szépvölgyi-árok legfiatalabb, a mai Ürömi út vonalára lokalizált lefolyásának végén, a torkolat közvetlen közelében helyezkedik el. A területen az Ósduna medrének kavicságya jelenti az altalajt. A Duna mélyebbre húzódását követően a Zsigmond téri front a felső ártér, az Árpád fejedelem útja felőli rész pedig az alsó ártér lett. A felső ártéren korai római települést tártunk fel, a várt limes-út viszont nem jelentkezett. Ehhez az időszakhoz tartozóan az alsó ártéren az öntések után visszamaradt iszaprétegeket azonosítottuk, amelyek jelentős mennyiségben tartalmaztak szerves maradványokat, leginkább uszadékfákat. A két terület között termásvizes feltöltések nyomait figyeltük meg. A település a Kr. u. 2. században már nem létezik, helyén É-D-i irányú kettős falrendszer maradványait tártuk fel. A falak kelet felé lejtő omladékát másodlagosan járósintként is alkalmazhatták. A késő római korban a terület felhagyásra került, erdős vidékké változott.

Az erdős talaj lett alaprétege az Árpád-kori Szentjakabfalva település Óbuda déli határánál lévő ÉK-i szélének. Ebből az időszakból kevés, főként ipari tevékenységre utaló objektumot tártunk fel. Feltehetőleg az Árpád-korban téglagyártó műhely üzemelt itt. A késő középkorban az írott források szerint a mai Bécsi út és a Duna közötti részen mezőgazdasági tevékenység folyt, amit a feltárás is bizonyított, ugyanis egyetlen késő középkori objektum sem került elő. A török utáni visszatelepülés előtt a terület K-i fele elmocsarasodott, és csak az újkori beépítés során töltötték fel ezt a részt. Sikerült megfigyelnünk a beépítés folyamatát, többek között azt, hogy a területen a telekkiosztás előtt ugyancsak téglabetételezés folyt.

A régészeti megfigyelések eredményeit a feldolgozás során jelentős mértékben kiegészíthetik, illetve pontosíthatják a jelentős számban vett minták természet-tudományos vizsgálatai. Például: anyagnyerő helyek azonosítása; tűzhelyek, kemencék pontosabb kormeghatározása; botanikai, ökológiai kép kialakítása; agrárkultúrára vonatkozó megfigyelések gyűjtése.

A feltáráson előkerült jelentős mennyiségű leletek között nem kis számú római érem és sigillata is van.

A római kori leletek feldolgozása és raktározása az Aquincumi Múzeumban történik, a középkori és újkori leletek a BTM középkori raktárába kerültek.

Az ásatást május 8-án fejeztük be. A múzeumi levonulást követően azonnal megindult a teljes területen az építési tevékenység. A lelőhely teljes mértékben megsemmisült.

Konzulens: dr. Facsády Annamária. Munkatársak: Kovács-Borosi Ágnes, Nagy Ágnes, Katona Szilvia, Vindus Melinda, Barabás György. Geodéta: Viemann Zsolt (BTM). A feltárást több specialista is folyamatosan látogatta: dr. Schweizer György geológus, Márton Péter geofizikus, dr. Gryneaus András dendrokronológus, Torma Andrea archaeobotanikus, Sabján Tibor néprajzkutató, Kádár József a helyi téglakészítés és felhasználás kutatója.

KÁRPÁTI ZOLTÁN

48. Budapest, III. Bécsi út 62.

RÓ

A katonavárosi amfiteátrumtól délnyugatra eső telken 2000. június 19. és augusztus 9. illetve október 24. és november 9. között 650 négyzetméteres területen végeztünk ásatást. A domboldal ősfelszíne itt is – mint a Bécsi út nyugati oldalán másutt is, (a Kis-Kecske-hegy keleti oldalán) – többszörösen tagolt, erős keleti lejtő, mely a római korra a második terasz széléig feltöltődött, följebb 30–40 cm vastag erodáló, agyagos humusz fedte. A telek déli szomszédságában (Bp. III. Bécsi út 60. alatt) Patrice Bertin és Pölös Andrea már végzett megelőző feltárást 1995-ben.

Az új felületen – a rombolt sírokkal együtt – közel 70 temetkezést dokumentáltunk. A sírok kétharmada most is a középső teraszon jelent meg, míg a keleti zónában egyre kevesebb. Köves, törmelékes sáv (út maradványai vagy falomladék) jelezte a központi rész nyugati szélét a legalsó teraszszint feltöltésének tetején szétterülve, ettől nyugatra már csak egyetlen sír feltáráására volt lehetőség. Többször megújított észak-déli irányú fal és hasonló vetődésű árok védte az alsó szinteket, a harmadik terasz szélén. Az erózió a temető magasabban fekvő harmadát sem kímélte, ahol a sírfoltok jóval elmosódottabban jelentek meg, eredményeképpen ugyanannyi szórvány érem (16 db) került elő a kövekkel körberakott sírok közötti köves járósinten, mint ahány pontosan azonosíthatóan sírból.

Temetőrészletünkre főleg az ún. szórt hamvas rítusú temetkezés jellemző, egy sírnál helyben hamvasztották el a halottat (bustum), a 10 csontvázaz sír többsége gyermektemetkezés volt. Uralkodó az észak-déli vagy ahhoz közeli tájolás, ettől pregnánsan eltér 2-2 nyugat-keleti illetve kelet-nyugati fektetésű halott. Utóbbiak a temető korai periódusából valók, ami egyértelmű például egy Kr. u. 2. századra keltezhető sírkert fala alá temetett gyermek esetében.

Ezen a szakaszon tehát a Kr. u. 2. században jelentek meg a sírok, korábit nem találtunk. Ekkor alakítják ki a már említett sírkerteket, melyek közül az egyik igen gazdag mellékleteivel tűnt ki. Hasonló, kerek alaprajzú védőfalat már találtak a Bécsi úti temető délebbi szakaszán.¹ Esetünkben két szórt hamvas sírt vett körül a fal, melyeket tetőcserepekkel és lapos kövekkel fedtek le. A sírkert keleti felében hosszúkas, észak-déli árokba szórták a hamvakat, a leletanyag elemzése alapján úgy tűnik, hogy itt egy férfit és egy nőt együtt temettek el. Férfira utal egy vaskard hüvelykoptatóval (szintén vasból), egy öv (balteus) veretei, egy írókészlet (3 stílus bronzhüvelyben) és egy dobókocka. Mérete alapján is női kézre illett a sírban talált gyűrű, a katonaság felső rétege amúgy csak Septimius Severus uralkodása alatt (193–211) nyert jogot aranygyűrű viselésére, ami ellentmondana a sír fenti datálásának. A gyűrű kissé deformálódott, gemmája a máglya hőjétől elrepedezett és kifehéredett, egyébként formája alapján a 2. századra datálható, a század második felében, vagy a század végén kerülhetett sírba. Szintén a nő viseletéhez tartozott egy csont hajtű, egy kőből készült festékkeverő pakett, átfűrt üveggolyó, bronzgyöngy, egy összeégett illatszeres üvegfiala és egy kisméretű bronzfibula. Nem tudni, mire használhatták azt az átfűrt és lecsiszolt fekete kőlapot, amelyhez hasonlóat már ismerünk egy 3. századi női sírből, Intercisa (Dunaújváros) egyik temetőjéből. A sír további mellékleteit egy összeégett érem, egy nagyobb, szintén rossz állapotú bronzedény, egy „Cerialis” bélyegzésű mécses, egy szintén 2. századra datálható citrommázás firmamécses, két lyukkal átfűrt csontkorong és egy szürke, kihajló peremű cserépedény (olla) alkotta.

A 3. században már egyre több sír megásásakor bolygattak, vagy romboltak korábbiakat. Ez jól megfigyelhető volt a 7. számú sírkert déli oldalán. Itt egy korai csontvázat és az e fölött ívelő falat is megbolygatták egy igen érdekes gyermeksírral (15). Három kisméretű lóherekiöntős korsó, egy kis szürke pohár (olla), 14 db, bronzdrótra fűzött gyöngy és egy agyagbaba alkotta a lelet-együttest.

A korszak legszebb lelete egy erózió által roncsolt szórt hamvas sírből került elő, minden egyéb melléklet nélkül. A két aranydrótból készült, spirálkoronggal díszített ékszer az úgynevezett hurkos végű fülbevalók csoportjába tartozik. A fülbevalópár darabjainak mérete és kialakítása azonos, tökéletes párhuzamuk szarmata területről ismert, melyek tágabban a Kr. u. 2–3. századra datálhatóak.

A 4. századra keltezhető temetkezést nem találtunk, viszont I. Constantinus (306–337) Urbs Roma típusú érme került elő a már említett keleti köves felületről. Valószínű, hogy az objektum azonos a délebben fekvő telkeken már többször megfigyelt késő római úttal és a

sírokat metsző „keréknyomokkal” együtt a temető déli területeinek intenzívebb (4. századi) használatát jelzi.

Egyelőre nem tudjuk pontosabban keltezni azt a nagy mészégető kemencét, melynek tűzteréből és hamuzógödreből mázsaszám került elő félig kiégett mészkő, mészpör és salak, viszont annál kevesebb datáló értékű lelet. A tűzteret a domboldalba vágták, fala – az eredetileg sárga, meszes, agyagos talaj – 30–50 cm vastagon átégve megőrizte az eredeti szerszámnyomokat. Belsejét két, kelet felé néző tüzelőnyíláson át fűtötték, illetve tisztították, a nyers mészkövet pedig három, szintén az altalajból kifaragott padkára halmozhatták fel, középen, valamint a déli és az északi fal mellett. A létesítmény bizarr célszerűséggel a temető kőanyagának „hasznosítására” szolgált. Valószínűleg nyersanyagforrás lehetett az a hatalmas sírkőcsonk is, melynek keleti oldalán az ikreket tápláló lupa capitolina még részben kivehető, mellette a két pásztor alakjával. A kő déli pereme belógott a kemence tűzterébe és annak falával együtt átégett, egyértelmű tehát, hogy a mészégetést megelőzően került erre a helyre. A területen még két kőemléket találtunk eredeti helyükön, egy sírsztélé lenagyolt alsó csonkját és egy másik, kevésbé kvalitásos darabot, kétfülű edény (kantharos) ábrázolásával.²

HABLE TIBOR

49. Budapest, III. Bécsi út 80.

Ró

Az ingatlanon 2000 őszén végzett ásatásunkkor keskeny felületet nyithattunk meg. 1936-ban egy „birituális” temetőrészletet tártak fel a Bécsi út 78–84. számú házak alapozásakor³, melyek közül nyilván több is a 80. számú ház és újkori pince alapjainak kiásásakor ment volna veszendőbe. A gépi lehumuszolás során ellenőriztük a kutatástörténeti adatokat. A viszonylag nagy alapterületű pince alatt nyomát sem találtuk római síroknak, de még az ezeket körülvevő, agyagos őshumuszra sem. Kutatóárkot nyitottunk a Bécsi úti főépület falai között, ahol kb. 2–2,5 m mély újkori rétegződés után, őshumuszra emlékeztető, bolygatott agyagos feltöltésben további 1,5 m mélyítés után értük el a geológiai alapot. Néhány cserépen kívül ebben a rétegben sem találtunk értékelhető leletet. A 20. század békés és viharosabb eseményei az épületen kívül is nyomokat hagytak a területen (újkori kutak, világháborús pusztítások, tereprendezés).

A telek kevésbé bolygatott nyugati felében 14 szórt hamvas és 19 csontvázas rítusú temetkezést tártunk fel. Fontosabb kutatástörténeti előzmény, hogy a területtől északnyugatra (Bp. III. Kecse u. 29.) 1992-ben 26, majd 1995-ben további 14 sírt tárt fel dr. Topál Judit.⁴

1 R. FACSÁDY A.: Római sírkertek Budaújlak déli részén. BudRég 33 (1999) 279–290.

2 HABLE T.–MÁRTON A.: Újabb sírok az aquincumi katonaváros nyugati temetőjéből. (Budapest, III. ker., Bécsi út 62. és Bécsi út 80. Hrsz.: 14741, 14732/1). AqFüz 2000. 21–37.

3 SZILÁGYI J.: Az Aquincumi Múzeum kutatásai és gyarapodása az 1936–1942. évek folyamán. BudRég. XIII. 337–358.

4 TOPÁL J.: Leletmentések az aquincumi katonaváros nyugati temetőjében. AqFüz. 2., 1996, 44–49.